

Biomassa, duurzaam ondernemen en de rol van de gemeente

Cinemec, Ede donderdag 15 september 2011

Netwerk voor duurzame regionale energie in Gelderland

Op 15 september 2011 vond de netwerkbijeenkomst 'Biomassa, duurzaam ondernemen en de rol van de gemeente' plaats in Ede. De bijeenkomst is georganiseerd door en voor de Gelderse gemeenten in het kader van het project "Netwerk voor duurzame lokale energie in Gelderland." Doel is het verder verankeren van de kennis over regionale energie uit biomassa op het niveau van de gemeenten, de provincie en het Rijk en het opbouwen van een lerend en zelfsturend netwerk in Gelderland rondom het thema.

Deelnemers van de netwerkbijeenkomst waren afkomstig uit de Gelderse Gemeenten, Provincie Gelderland, het bedrijfsleven en Gelderse kennisinstellingen. Er is tijdens de dag veel kennis uitgewisseld en ervaringen zijn met elkaar gedeeld. In deze nieuwsbrief wordt verslag gedaan van wat besproken is, zowel binnen de presentaties als tijdens de discussiemomenten. Het heeft een inhoudelijk karakter, de kennis en ervaringen met betrekking tot biomassa initiatieven staat centraal. Het programma van de bijeenkomst en alle getoonde presentaties zijn te downloaden via de [projectsite](#).

Cinemec als duurzame locatie met gemeente Ede als gastheer

Gerben Kuipers, directeur van Cinemec heet de deelnemers van deze dag welkom met een presentatie over de meervoudigheid van functies in de bioscoop (warmte geproduceerd door de films verwarmt de foyer, de bioscoop heeft een grasdak, de bioscoop is gebouwd in een geluidswal waar wijnranken op groeien etc.) en zijn persoonlijke drive om innovaties niet te laten belemmeren door regelgeving. Het resultaat is een energielabel A, wat uitzonderlijk is voor een bioscoop.

Erik van Tol van de gemeente Ede is vandaag gastheer. De gemeente Ede stimuleert het gebruik van houtige biomassa voor energie en is actief betrokken bij de oprichting van de Bio-energie de Vallei BV. Later vandaag vertelt hij hier meer over (zie kopje Bio-energie de Vallei BV verderop in dit verslag).

Dorien Brunt van Wing is dagvoorzitter. Zij nodigt alle deelnemers uit om aansprekend initiatieven op het gebied van bio-energie letterlijk op de kaart van Gelderland te zetten.

Initiatieven op de kaart – gesprek met gedeputeerde Annemieke Traag

Gedeputeerde **Annemieke Traag** vertelt dat de provincie Gelderland vermindering van het verbruik van energie stimuleert en energietransitie beoogt door alternatieve energiebronnen zo concreet mogelijk te maken en steeds te zoeken naar verbindingen met partners, andere overheden, kennisinstellingen en initiatiefnemers. De provincie zet 100 miljoen euro aan revolverende middelen in om te investeren in innovatieve ontwikkelingen en zo de start van energieontwikkelingen financieel mogelijk maken. Als ontwikkelingen renderen vloeit dit geld (deels) terug in een pot om opnieuw in energie te kunnen investeren. Naast bio-energie investeert de provincie ook in zon en wind en in andere vormen van samenwerking.

Aan de hand van de Bio-energiekaart voert Annemieke Traag het gesprek over een aantal initiatieven die door deelnemers op de kaart gezet zijn.

Ton van Balken, wethouder van de gemeente Zaltbommel, wil graag weten hoe groot of klein een biomassacentrale (vergistinginstallatie) in de Bommelerwaard moet zijn om geschikt te zijn voor glastuinbouw zonder te concurreren met bestaande energieleveranciers.

Bram Oudejans van de gemeente Harderwijk zou voor een nieuwe wijk van circa 1250 woningen graag een houtgestookte installatie aanleggen. Dit is echter niet mogelijk in de oudere contracten met partijen (uit 2000). Hoe vlecht je nieuwe ambities in oude contracten? Hij heeft hierover contact gelegd met Chris Jagtman.

Chris Jagtman van Stadslicht heeft zelf een pleidooi op de kaart gezet voor de benutting van de

De initiatieven van deze bijeenkomst en van de bijeenkomst van 23 juni 2011 zijn verwerkt in een digitale kaart. Met Internet Explorer 9 en Firefox is de informatie op deze [netwerkaart](#) het best toegankelijk (in andere en oudere internetversies is de informatie wel toegankelijk, maar zijn de iconen op de kaart niet zichtbaar i.v.m. een tijdelijke technische storing in googlemaps.nl). Doel van de kaart is dat de deelnemers van het netwerk elkaar kunnen vinden voor informatie, inspiratie of vragen over initiatieven. De kaart zal in de loop der tijd verder gevuld worden op basis van informatie van deelnemers van het netwerk.

natuurlijke bron van energie uit bijgroen. Bos is van oudsher een energiebron. Jagtman merkt dat natuurorganisaties vaak niet open staan voor het benutten van bos (snoeigroen etc.) voor energie. Hoe kunnen we andere manieren van denken stimuleren?

Erik Mol van de regio Achterhoek vindt het jammer dat in het buitengebied biomassa verstoekt wordt zonder dat de energie hiervan benut wordt. In deze regio wordt door de Agrarische Natuurvereniging een haalbaarheidsstudie uitgevoerd om te kijken of de gemeenten een inzamelingsstructuur op kunnen zetten om snoeihout en dergelijke in te zamelen en de energie vervolgens in de regio in te kunnen zetten.

Annemieke Traag besluit met de constatering dat het belangrijk is om te laten zien dat we in Gelderland serieus bezig zijn met het stimuleren van bio-energie vanuit verschillende invalshoeken en op verschillende schaalniveaus. Zij wil zich hier graag voor inzetten.

Concrete handreikingen om bio-energie te stimuleren door gemeenten

Frans Feil van Regio Vallei en Bio-energiecluster Oost Nederland geeft een presentatie over de samenwerking van overheid en bedrijfsleven voor duurzame energie uit biomassa. De powerpoint presentatie is te downloaden via de [projectwebsite](#).

Op dit moment wordt veel ingezameld afvalhout in Oost Nederland ingezet voor elektriciteitsproductie. Er zijn ook veel kleine stookinstallaties voor schoon hout. Dat is beide relatief eenvoudig; 'het laaghangende fruit'. Lastiger is bio-energie opwekken door vergisting 'de meeste mest ziet geen vergister', aldus Feil. Als alle mest even in de vergister zou gaan (30 dagen) zou dat een enorme verbetering zijn. Een nadeel is dat mest dun is wat betreft energie-inhoud. In Brabant is veel ervaring met mestvergisting, vanwege de vele varkensboeren. In Oost-Nederland zijn er nog kansen om de houtvoorraden, zoals bermgras, verder te benutten.

Bio-energie is echter niet eenvoudig rendabel te maken. Biomassa vraagt stevige en risicovolle investeringen. De gemeente heeft verschillende rollen en kan op verschillende manieren bijdragen aan het stimuleren van bio-energie. In de rol als eigenaar van biomassa (groenafval) kan ze kijken hoe biomassa beter beschikbaar kan worden gemaakt, bijvoorbeeld door inzameling anders te organiseren. Als belangrijke energiegebruiker (gebouwen) en als grondeigenaar/ ontwikkelaar kan de gemeente inschatten wat de (nieuwe) energievraag is, wat hiervoor de gemeentelijke ambities zijn en hoe deze kunnen worden gerealiseerd. Als vergunningverlener (Wabo) is het zinvol om te kijken of er voldoende expertise in huis is voor vergunningaanvragen voor biomassa en hoe samengewerkt kan worden met het bedrijfsleven. Frans Feil illustreert zijn verhaal aan de hand van Amersfoortse voorbeelden.

Algemene suggesties voor gemeentes om mee naar huis te nemen:

- Schep ruimte vanaf het eerste ogenblik. Bio-energie vraagt meer regelwerk, tijd voor vergunningen etc. Vertel aan de wethouder en ambtenaren dat het meer tijd en kosten gaat meebrengen. Het gaat uiteindelijk veel opleveren.
- Impact is er zeker op de omgeving, wees ook hier eerlijk over.
- Houtgestookte ketels lopen goed, hier is weinig overheidsbemoeienis en stimulering voor nodig. Als vergunningverlener kun je een rol spelen om te zorgen dat er zo min mogelijk slechte installaties komen. Houd een logboek bij om te weten welke brandstof gebruikt is (bijvoorbeeld wanneer er een geurklacht komt). Schrijf brandveilige maatregelen voor. Zorg dat vuur nooit bij opslag kan komen.
- Houtsnippers zijn sinds 25 augustus geen afval meer ([brief van minister Atsma](#) aan de Tweede Kamer, hoofdstuk 6.5 Verlichten regels voor nuttige toepassing organische reststromen).
- Wacht niet op betere oplossingen. Wacht niet te lang, ga aan de slag met wat nu realiseerbaar is.
- Werk samen met het bedrijfsleven. Er zijn veel goede, gespecialiseerde bedrijven, juist hier in het oosten van Nederland.
- Geef vertrouwen, vooral aan initiatiefnemers met gevoel voor samenwerking en lange termijn commitment.

Vragen en reacties

In de Achterhoek wordt gemerkt dat stoken op streekhout het landschap kan frustreren en grote initiatieven frustreren de kleine; de prijs voor biomassa is te hoog voor kleine initiatieven, maar landgoedeigenaren klagen over de lage biomassaprijs. Verwacht wordt dat er uiteindelijk wel evenwicht in de markt komt.

Bram Oudejans van de gemeente Harderwijk vraagt of er een databank voor vergunningverleners is om uit te vinden wat de juiste route is. De standaard informatiebanken van gemeenten zijn beschikbaar via Infomil/ Agentschap NL en daarnaast kun je voor vragen terecht bij de regio's. Er veranderen voortdurend dingen. Zorg dat je in je gemeentelijk netwerk iemand hebt om op terug te vallen.

Goof den Hartogh van de Gelderse Milieufederatie vraagt of het maaisel van onderhoud van bermen te gebruiken is als biomassa voor gemeenten. Martine Groenewegen van De Klik wil graag gemeenten en kennisinstellingen samenbrengen om te kijken of dit maaisel te gebruiken is. Fibroned blijkt hier vijf jaar geleden naar te hebben gekeken. Maaien en afvoer was binnen gemeenten in één contract geregeld, daar moeten dan dus verschillende contracten voor komen. Daarbij is bermgras niet brandbaar, omdat het te nat is. Dit moet nog verder getest worden.

Jan Demmer van Jalo Biopellets merkt op dat in de presentatie voorbij werd gegaan aan de voordelen voor het gebruik van houtpellets en roept op om te leren van landen die verder zijn dan wij.

Gerry Bulten van Dienst Landelijk Gebied, Regio Oost zegt dat het mooi zou zijn als gemeenten intern tussen afdelingen meer samenwerken als een initiatief wordt aangedragen.

Bio-energie de Vallei BV

Mel Tunderman, algemeen directeur bij Vika vertelt over het bedrijf. Het bedrijf maakt gebruik van een geïntegreerd emissie besturingsysteem om flow in kaart te brengen en te kijken waar energie bespaard kan worden. Als onderneming heeft Vika behoefte om samen met de gemeente op te trekken, elkaar weten te vinden, snel te kunnen schakelen en afspraken maken. Naar aanleiding van het initiatief van Vika om een biomassacentrale te bouwen is Bio-energie de Vallei BV opgericht.

Valentijn Kleijnen vertelt aan de hand van een powerpoint presentatie over Bio-energie de Vallei BV. Alle presentaties zijn terug te vinden op de [projectsite](#).

Doelstelling van Bio-energie de Vallei BV is duurzame energieopwekking voor industriële partijen. Het is belangrijk om een basisvraag te hebben als je biomassa aanwendt. Daarom is de basis voor de BV industrie, met inzet van regionaal beschikbare biomassa. Vervolgens kan ook de woonwijk Kernhem kan voorzien worden van warmte uit biomassa.

Bij de opzet van de biomassacentrale vroeg de gemeente om zekerheden. Gekozen is voor een Besloten Vennootschap (BV) met als enige activiteit bio-energie. Deze BV is dus niet gekoppeld aan het bedrijf Vika.

Financiering was niet eenvoudig. Biomassa is een nieuwe markt, waardoor er nog weinig zekerheden zijn o.a. over de input aan biomassa en de afzetmarkt. De mogelijkheden voor biomassastromen zijn daarom in kaart gebracht. De gemeente kan die stromen faciliteren, de gemeente Ede richtte bijvoorbeeld de stuurgroep Biomassa op, waarin de verschillende afdelingen hun doelen en belangen (bijvoorbeeld afvalbeheer of natuurbeheer) bundelen voor biomassa. In een andere regio kan een andere biomassavorm beter passen, bijvoorbeeld vergisting in Friesland.

Voor biomassa is de lange termijn scope belangrijk. Tijd en continuïteit zijn een belangrijke factor. Nuon is intussen bijvoorbeeld overgenomen door een partner die andere doelstellingen heeft.

Biomassaregelgeving is niet helemaal duidelijk, er is nog veel 'grijs gebied'. Belangrijk is het daarom om vooroverleg te hebben over vergunningen. Verschillende soorten biomassa hebben verschillende impact (houtgestookte installaties, vergisting etc.). Bij een vergelijkbare installatie kijken helpt.

De gemeente kan, naast de formeel juridische rol, kennis delen met een initiatiefnemer om zo een betere installatie te maken. Daarnaast kan de gemeente een rol spelen in het afstemmen van informatie met de omgeving. Bij de omgeving leven vaak beelden en angsten over biomassa die niet allemaal reëel zijn; communicatie is dus belangrijk. Voor Bio-energie de Vallei BV vindt communicatie plaats via persberichten, een website en (vooral in het begin) het beantwoorden van de vragen die gesteld zijn. De gemeente Ede stelde het gemeentehuis beschikbaar voor informatieavonden.

Het realiseren van een biomassacentrale en Bio-energie de Vallei is geen eenvoudig traject, het vraagt om creativiteit en doorzettingsvermogen. Maar, zoals Kleijnen het samenvat naar Loesje 'wie met twee benen op de grond staat komt geen stap verder'.

Vragen aan Valentijn Kleijnen

Hoe wordt door het bedrijfsleven gereageerd op committent van 15 jaar? Dat is niet makkelijk, natuurbeheerders hebben vaak wel lange termijn doelstellingen die daarbij passen waardoor op gegeven moment een klik en nieuwe openingen in het proces zijn ontstaan.

Kan er een extra bijdrage gegenereerd worden voor agrariërs die het aanleveren van biomassa benutten voor landschapsonderhoud? Als een initiatief gaat leven en er vraag is naar de energie dan zou je daarmee middelen kunnen genereren. Het verschilt of er een 'plus' is per initiatief.

Erik van Tol van de gemeente Ede vertelt over zijn ervaringen bij de oprichting van Bio-energie de Vallei BV. Ook zijn presentatie is terug te vinden op de [projectsite](#).

De gemeente Ede heeft de ambities op klimaatbeleid vastgelegd in een klimaatplan dat richting geeft aan de uitvoering van de klimaatambities. Op basis hiervan heeft de gemeente Frans Feil, die eerder vandaag vertelde over zijn ervaringen, gevraagd om te 'trekken en sleuren' aan kansrijke projecten. Dit heeft resultaat gehad onder meer in de vorm van een biomassacentrale, verschillende houtkachels bij agrariërs, verruiming van het beleid voor mestvergistings en een bio-energie kanskaart als hulpmiddel voor initiatiefnemers. Grote projecten vragen een lange adem. Een zorgpunt van Van Tol is of de continuïteit in de klimaatambities gewaarborgd blijft als de rijkssubsidie voor klimaatplannen gestopt is.

Samenwerking op regioniveau heeft voordelen voor schaalgrootte van projecten en als gesprekspartner voor de provincie. De aanstelling van Frans Feil is ook deels met subsidie van de provincie gefinancierd.

Vika heeft bij het initiatief voor een biomassacentrale al snel alle partijen meegevraagd. De gemeente werd meegevraagd voor onder andere vergunningen en houtlevering, de woningcorporatie voor afname van (rest)warmte, de regio voor houtlevering en de provincie als ondersteuner in de vorm van een consultant en subsidie.

De gemeente Ede heeft, naast de rollen als vergunningverlener en in communicatie met de omgeving, uitgezocht of de bio-energiecentrale aanbesteed kon worden aan Vika (aanbestedingsrecht). Ook ziet Van Tol een rol voor de overheid als stimulator van bio-energie. Na de ambitie is actieve sturing nodig voor realisatie van de ambitie door actief partijen bij elkaar te brengen, een proactieve houding op gemeentelijk en regioniveau en ogen openhouden voor subsidie.

Vragen aan Erik Van Tol

Is het voor de hand liggend om energieopbrengsten in te zetten voor nieuwe energie initiatieven? Gelden uit energie in Ede zijn van lang geleden en ongetwijfeld niet geoormerkt voor nieuwe energie. Het is wel een interessante gedachte. En het speelt actueel in de Oude IJsselstreek met de discussie of NUON gelden beschikbaar zijn voor duurzame energie.

Hoe is de gemeente omgegaan met de aanbesteding van hout? Hier heeft een gemeentelijke jurist naar gekeken. Het hangt af van de formulering van het contract. Hier was jurisprudentie over en het bleek mogelijk te zijn om de aanbesteding meerjarig te vergeven aan een partij.

Was een milieueffectrapportage (mer) nodig? Een mer is niet nodig geweest. Dit is afhankelijk van waar de biomassastromen vandaan komen. Een aantal van de stromen kwam wel in aanmerking voor een mer, maar die waren niet zo groot. Door de typen biomassastromen was deze ontwikkeling dus niet mer-plichtig. De regelgeving verandert, overigens, regelmatig.

Norske Skog Parenco en excursie

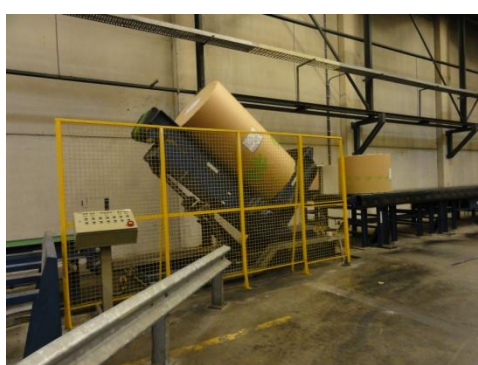
Joris Spaan, strategiemanager bij Norske Skog Parenco, vertelt over duurzaam ondernemen bij deze papierfabrikant in Renkum. Zijn presentatie staat op de [projectsite](#).

Parenco gebruikt biomassa om te voorzien in de energiebehoefte van het bedrijf en heeft daarnaast veel kansrijke reststromen (water, warmte) en de wens om deze stromen hoogwaardiger in te zetten. Verder is Parenco kansrijk, omdat het bedrijf centraal gelegen is, goed bereikbaar, gelegen aan de Rijn en met een hoogwaardig kennisinstituut nabij in de vorm van Wageningen Universiteit (WUR). Over 10 jaar zou Parenco papier als bijproduct kunnen hebben en een leverancier kunnen zijn van bioplastics en energie en daarnaast ecologisch passen bij de natuurgebieden in de omgeving door vergroening van het terrein.

Ook Parenco heeft te maken met regelgeving die (nog) niet past bij nieuwe vormen van omgaan met reststromen. Parenco wil bijvoorbeeld water kwijt dat de waterzuivering graag wil hebben, maar waar Parenco dan wel voor moet betalen. De regelgeving werkt hier dus niet mee aan sluiten van kringloop.

Wat betreft Joris Spaan heeft de overheid, naast wat eerder vandaag allemaal genoemd is, een belangrijke rol in het afstemmen van belangen tussen verschillende (gemeentelijke) afdelingen, zodat de neuzen dezelfde kant op staan. Wet- en regelgeving zijn gebaseerd op bestaande economische business, voor innovatie is flexibiliteit nodig. Zoek elkaar op! En: maak gebruik van wat er is aan centrales, gebouwen, infrastructuur (er staat veel leeg). Voor inspiratie bestaat het middagprogramma uit een excursie naar Norske Skog Parenco in Renkum.

Excursie in beeld

Deelnemers van en geïnteresseerden in de bijeenkomst

Bijeenkomst	Netwerkbijeenkomst Biomassa, duurzaam ondernemen en de rol van de gemeente
Datum	15 september 2011
Locatie	Cinemec, Ede

Organisatie	Naam		
Gemeente Apeldoorn	Kees		Cevaal
Gemeente Culemborg	Kitty		Lamaker
Gemeente Doetinchem	Linda		Nieuwenhuis
Gemeente Duiven	Jeroen		Smits
Gemeente Ede	Stephen		Fikenscher
Gemeente Ede	Albrecht	de	Jong
Gemeente Ede	Kitty		Koene
Gemeente Harderwijk	Bram		Oudejans
Gemeente Heerde	Gerrit		Haas
Gemeente Neder-Betuwe	Peter	van den	Berg
Gemeente Oude IJsselstreek	Anneke		Droog
Gemeente Oude IJsselstreek	Marcel		Mellendijk
Gemeente Overbetuwe	Geert	van de	Rijdt
Gemeente Rheden	Rob	van	Eldik
Gemeente Zaltbommel	Ton	van	Balken
Regio Achterhoek-Gemeente Bronckhorst	Erik		Mol
Regio Stedendriehoek - gemeente Apeldoorn	Sjaak	de	Ligt
Regio Vallei-Gemeente Ede	Erik	van	Tol
Regio Rivierenland	Marco		Vellema
Provincie Gelderland	Rita	ten	Dam
Provincie Gelderland	Annemieke		Traag
Provincie Gelderland	Johan		Willemsen
Provincie Gelderland	Willem		Willemsen
Provincie Gelderland	Wolter		Ziggers
Provincie Overijssel	Frans		Feil
Brands & Projects/Bio-energie de Vallei	André		Heeringa
Bruins en Kwast biomass management	Hans		Langkamp
Bruins en Kwast biomass management	Henk		Vink
De Klik	Martine		Groenewegen
Dienst Landelijk Gebied - Ministerie EL&I	Mark		Obbink
Dienst Landelijk Gebied - Regio Oost	Gerry		Bulten
Fibroned	Paul		Knops
Fibroned	Vincent		Paes
Gelderse Milieufederatie (bestuurslid)	Goof	den	Hartogh

Greenspread	Martin		Marquering
Interdepartementale Biobased Economy Programma	Monique		Mooren
Jalo Biopellets	Jan		Demmer
Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen	Marc		Geurts
Ministerie EL&I, programmadirectie biobased economy	Marten		Hamelink
Norse Skog	Joris		Spaan
Ontwikkelingsmaatschappij Oost NV Arnhem	Joep		Koene
Patrimonium Woonstichting	Klaas		Tigchelaar
Projectbureau Energie Duurzaam	Tonny		Stoltenborg
Schans Installatie BV	Wim	van	Appeldoorn
Stadslicht	Chris		Jagtman
Stadsregio Arnhem Nijmegen	Erik		Lubberding
SVG - Heel de heuvelrug	Renske		Zwart
Vika	Valentijn		Kleinen
Vika	Mel		Tunderman
Wellink Caesar	Pieter		Koeman
Wageningen UR	Wim	van der	Knaap
Wageningen UR	Derk-Jan		Stobbelaar
Wur / Regio Noord Veluwe	Gieljan	van	Altena
Wing	Dorien		Brunt
Wing	Anne		Kruft
Wing	Charlot		Teng